

Yoshlar ma'naviyati va intellektual rivojida kutubxonalarning strategik o'rni**Isokova Gulmira Yokubovna**

TDYU huzuridagi Samarqand viloyat akademik litseyi Axborot - kutubxona texnologiyalari bo'yicha yetakchi mutaxassis. +998933392185. gulmiraissaqova78@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada yoshlar ma'naviyati va intellektual salohiyatini rivojlantirish jarayonida kutubxonalarning strategik ahamiyati kompleks ravishda tahlil qilinadi. Globallashuv, raqamlashtirish va axborot oqimining keskin ortib borishi sharoitida yosh avlod ongini sog'lom g'oyalar, tanqidiy tafakkur va mustahkam bilim asosida shakllantirish dolzarb masalalardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Shu nuqtai nazardan, kutubxonalar nafaqat kitob saqlanadigan maskan, balki jamiyatning intellektual kapitalini boyituvchi, yoshlarning ma'naviy immunitetini mustahkamlovchi hamda ularning ijodiy va analitik salohiyatini yuzaga chiqaruvchi muhim ijtimoiy institut sifatida baholanadi. Maqolada kutubxonalarning yoshlar dunyoqarashini kengaytirish, mutolaa madaniyatini shakllantirish, mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish hamda milliy va umuminsoniy qadriyatlarga sodiq barkamol avlodni tarbiyalashdagi o'rni ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan yoritilgan. Shuningdek, zamonaviy kutubxonalarning elektron resurslar, raqamli kataloglar, multimedia texnologiyalari va innovatsion ta'lim platformalari bilan integratsiyalashuvi orqali yoshlarning axborotga bo'lgan ehtiyojini sifatli qondirish imkoniyatlari ochib beriladi. Tadqiqot davomida O'zbekistonda kutubxona tizimini modernizatsiya qilish, kitobxonlik madaniyatini ommalashtirish va yoshlarni kutubxonalarga keng jalb etish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar ham tahlil qilinadi. Muallif tomonidan kutubxonalarni zamonaviy bilim va tafakkur markaziga aylantirish, ularning ijtimoiy ta'sir doirasini kengaytirish hamda yoshlar tarbiyasidagi institutsional rolini kuchaytirishga qaratilgan bir qator ilmiy-amaliy takliflar ilgari suriladi. Mazkur maqola yoshlar siyosati, ta'lim, ma'naviyat va axborot-kommunikatsiya sohalarida tadqiqot olib borayotgan olimlar, pedagoglar hamda kutubxona sohasi mutaxassislari uchun muhim ilmiy manba bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: kutubxona, yoshlar, ma'naviyat, intellektual rivojlanish, mutolaa madaniyati, axborot texnologiyalari, bilim, ta'lim, innovatsiya, kitobxonlik.

Asosiy qism. Bugungi globallashuv va keskin geosiyosiy o'zgarishlar davrida yoshlar ongini yot g'oyalardan himoya qilish hamda ularning intellektual salohiyatini oshirish davlat xavfsizligi va barqaror taraqqiyotining eng muhim shartiga aylandi. Axborot oqimi shiddatli tus olgan XXI asrda kutubxonalar shunchaki kitob saqlanadigan maskan emas, balki jamiyatning ma'naviy-ma'rifiy poydevori hamda strategik innovatsiya markazlari sifatida bo'y ko'rsatmoqda. Yosh avlodning ma'naviy immunitetini shakllantirish va ularni yuksak intellektual kadrlar qilib tarbiyalashda ushbu maskanlarning o'rnini hech qaysi muassasa bosa olmaydi.

O‘zbekiston Respublikasida yoshlar siyosati va kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish masalasi to‘g‘ridan-to‘g‘ri qonunchilik asoslari bilan mustahkamlab qo‘yilgan. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 53-moddasida har kimning madaniy hayotda ishtirok etish, madaniyat muassasalaridan foydalanish huquqi kafolatlangan bo‘lsa, 79-moddasida davlat yoshlarning intellektual, ijodiy, jismoniy va ma‘naviy jihatdan rivojlanishi uchun shart-sharoitlar yaratishi qat‘iy belgilangan. Ushbu konstitutsiyaviy normalarning amaliy ijrosi sifatida O‘zbekiston Respublikasining «Yoshlarga oid davlat siyosati to‘g‘risida»gi Qonunining 5-moddasida yoshlarning ma‘naviy, intellektual, jismoniy va axloqiy jihatdan kamol topishiga ko‘maklashish davlat siyosatining asosiy prinsiplaridan biri etib belgilangan. Aynan kutubxonalar ushbu jarayonda yoshlarga xizmat qiluvchi asosiy strategik platformadir. Kutubxonalarning strategik ahamiyati yoshlarning ma‘naviy olamini boyitish, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat ruhini shakllantirishda yaqqol namoyon bo‘ladi. O‘zbekiston Respublikasining «Axborot-kutubxona faoliyati to‘g‘risida»gi Qonunining 4-moddasiga muvofiq, axborot-kutubxona faoliyatining asosiy prinsiplari sifatida axborotdan hamma foydalanishi bera olishi, insonparvarlik va umuminsoniy qadriyatlarning ustuvorligi belgilangan. Raqamli tahdidlar, «ommaviy madaniyat» niqobi ostidagi mafkuraviy xurujlar avj olgan hozirgi davrda, kutubxonalar yoshlar uchun eng ishonchli va saralangan bilim manbai hisoblanadi. Kitob mutolaasi yoshlarda tahliliy fikrlash, voqea-hodisalarga nisbatan shaxsiy munosabat va mustahkam falsafiy dunyoqarashni shakllantiradi. Bu esa yosh avlodni ma‘naviy qashshoqlikdan saqlaydigan eng kuchli qalqondir. Intellektual rivojlanish nuqtai nazaridan yondashganda, zamonaviy axborot-kutubxona markazlari innovatsion tafakkur generatoriga aylanmoqda. Bugun milliy elektron kutubxona tizimlari hamda xalqaro ilmiy ma‘lumotlar bazalariga (masalan, Scopus, ScienceDirect) ulanish imkoniyati yaratilgani yosh olimlar va talabalarning dunyo fani bilan hamnafas bo‘lishini ta‘minlamoqda. Davlatimiz rahbarining kitobxonlikni keng targ‘ib qilish borasidagi qator farmon va qarorlari, xususan, beshta muhim tashabbus doirasida amalga oshirilayotgan ishlar kutubxonalarni yangi bosqichga olib chiqdi. Zamonaviy kutubxona — bu kovorking markazi, startap loyihalar muhokama qilinadigan intellektual maydon, robototexnika va xorijiy tillar o‘rgatiladigan erkin hududdir. Muxtasar aytganda, yoshlar ma‘naviyati va intellektual rivojida kutubxonalarning strategik o‘rnini oshirish shunchaki madaniy vazifa emas, balki Uchinchi Renessans poydevorini qo‘yish bilan bog‘liq milliy xavfsizlik va strategik taraqqiyot masalasidir. Kutubxonani sevgan, kitob bilan sirdosh bo‘lgan yoshlar hech qachon adashmaydi, balki o‘z millatining buyuk kelajagini bunyod etadi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, kutubxonalar jamiyat taraqqiyoti, millat ma‘naviy yuksalishi hamda yoshlar intellektual salohiyatini shakllantirishda beqiyos strategik ahamiyat kasb etuvchi muhim ijtimoiy institutlardan biri hisoblanadi. Har qanday rivojlangan jamiyatning fundamental tayanchi sifatida bilim, tafakkur va ma‘naviyat e‘tirof etilar ekan, aynan kutubxonalar ushbu uch ustunning mustahkam shakllanishida markaziy bo‘g‘in

vazifasini bajaradi. Zero, kutubxona insonni oddiy axborot iste’molchisidan mustaqil fikrlovchi, tahlil qila oluvchi va ongli qaror qabul qiluvchi shaxsga aylantiruvchi noyob makondir. Bugungi globallashuv, raqamli texnologiyalar va keskin axborot oqimi davrida yosh avlodning ongini turli mafkuraviy tahdidlar, axborot manipulyatsiyasi va ma’naviy inqirozlardan himoya qilish dolzarb vazifaga aylangan. Bunday murakkab sharoitda kutubxonalar nafaqat bilim manbai, balki yoshlarning ma’naviy immunitetini mustahkamlovchi, ularda tanqidiy fikrlash, analitik tafakkur, keng dunyoqarash hamda milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat tuyg‘usini shakllantiruvchi strategik platforma sifatida namoyon bo‘lmoqda. Ayniqsa, kitob mutolaasi orqali inson tafakkurining chuqurlashuvi, nutq boyligining ortishi, fikrni aniq va mantiqiy ifodalash qobiliyatining rivojlanishi yoshlarning kelajakdagi kasbiy va shaxsiy muvaffaqiyatiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Shuningdek, zamonaviy kutubxonalar faoliyatining an’anaviy modeldan innovatsion modelga transformatsiyalanishi ularning funksional imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytirmoqda. Elektron kutubxonalar, raqamli kataloglar, onlayn ma’lumot bazalari, multimedia resurslari va interaktiv ta’lim platformalari yoshlarning axborot olish imkoniyatlarini soddalashtirib, bilimga bo‘lgan ehtiyojini yanada samarali qondirishga xizmat qilmoqda. Shu bois, kutubxona tushunchasi bugungi kunda faqat kitob saqlash joyi emas, balki innovatsion tafakkur, ilmiy izlanish va ijodiy rivojlanish markazi sifatida qayta talqin etilishi zarur. O‘zbekistonda ham yoshlar orasida kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish, kutubxona infratuzilmasini modernizatsiya qilish va aholining, ayniqsa yoshlarning bilim resurslaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish bo‘yicha izchil islohotlar amalga oshirilmoqda. Biroq ushbu jarayonlarning samaradorligini oshirish uchun kutubxonalarning moddiy-texnik bazasini yanada mustahkamlash, fondlarni zamonaviy adabiyotlar bilan boyitish, raqamlashtirish jarayonlarini jadallashtirish hamda yoshlarni kutubxonalarga faol jalb etishga qaratilgan innovatsion loyihalarni keng joriy etish muhim ahamiyatga ega. Demak, yoshlar ma’naviyati va intellektual rivojlanishini yuksaltirish yo‘lida kutubxonalarni rivojlantirish — bu shunchaki ta’lim yoki madaniyat masalasi emas, balki davlatning uzoq muddatli taraqqiyoti, millatning intellektual xavfsizligi va raqobatbardosh kelajagini ta’minlashga qaratilgan strategik investitsiyadir. Chunki kitobxon yosh — tafakkurli yosh, tafakkurli yosh esa kelajak bunyodkoridir. Kutubxonaga e’tibor — aslida jamiyatning ertangi kuniga, uning ma’naviy va ilmiy istiqboliga qaratilgan e’tibordir.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – Toshkent: “O‘zbekiston”, 2023.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 13-sentabrdagi PQ-3271-son “Kitob mahsulotlarini nashr etish va tarqatish tizimini rivojlantirish, kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ‘ib qilish bo‘yicha kompleks chora-tadbirlar dasturi to‘g‘risida”gi Qarori.
3. Abdulla Avloniy. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent: “O‘qituvchi”, 2008.

4. John Dewey. Democracy and Education. – New York: Macmillan Publishers, 1916.
5. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). Public Library Manifesto. – Paris, 2022.
6. Neil Gaiman. Reading and Obligation. – London: The Reading Agency, 2013.